

## SUUREN VALIOKUNNAN LAUSUNTO 5/2000 vp

### Valtioneuvoston selvitys valmistautumisesta vuoden 2000 hallitusten väliseen konferenssiin

*Valtioneuvostolle*

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Valtioneuvosto antoi 11.7.1999 suurelle valiokunnalle valtiopäiväjärjestyksen 54 e §:ssä tarkoitetun selvityksen Suomen valmistautumisesta Euroopan unionin vuoden 2000 hallitusten väliseen konferenssiin.

Valtioneuvosto on antanut lukuisia täydentäviä selvityksiä hallitusten välisessä konferenssissa käsiteltävistä yksityiskohtaisista kysymyksistä. Tämän lausunnon kohteena ovat valtioneuvoston seuraavat lisäselvitykset:

- valtioneuvoston kanslian kirje 11.10.2000, määräenemmistöpäätökset / unionisopimuksen 24 ja 38 artiklat;
- valtioneuvoston kanslian kirje 3.11.2000, vahvistettu yhteistyö; joustavuus;
- valtioneuvoston kanslian kirje 3.11.2000, artikla 133;
- valtioneuvoston kanslian kirje 24.11.2000, ääntenpainotus neuvostossa;
- valtioneuvoston kanslian kirje 24.11.2000, Euroopan investointipankin hallinnon uudistus;
- valtioneuvoston kanslian kirje 27.11.2000, yhteisöjen tuomioistuimet, artikla 229 a, tuomioistuinkäsittely immateriaaliriidoissa, oikeusperustan luominen;
- valtioneuvoston kanslian kirje 27.11.2000, Euroopan tason poliittisten puolueiden ohjesääntö; ja

- valtioneuvoston kanslian kirje 27.11.2000, määräenemmistöpäätöksenteon laajentaminen EMU-artiklojen osalta.

Valiokunnalle on toimitettu puheenjohtajavaltion tekemä, 23.11.2000 päivätty kooste hallitusten välisen konferenssin työstä.

##### *Jaostovalmistelu*

Asia on valmisteltu valiokunnan työjaostossa.

##### *Asiantuntijat*

Valiokunnan työjaostossa ovat olleet kuultavina EY:n perustamissopimuksen artiklan 133 osalta

- ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasi
- neuvotteleva virkamies Jukka Liedes, opetusministeriö.

##### *Viitetiedot*

Valiokunta on aikaisemmin antanut EU:n vuoden 2000 hallitusten välisestä konferenssista kolme lausuntoa, SuVL 1/2000 vp, SuVL 2/2000 vp ja SuVL 3/2000 vp. Lausunnoista ensiksi mainittu annettiin samaa asiaa koskevan valtioneuvoston selvityksen VNS 1/2000 vp johdosta.

Valiokunta on lisäksi antanut lausunnon SuVL 4/2000 vp Euroopan unionin perusoikeuskirjaa koskevasta valtioneuvoston selvityksestä (E 31/1999 vp). Lausunnossaan valiokunta puolsi myös perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 29/2000 vp viitaten hallitusten välisessä

konferenssissa käsiteltävää Euroopan yhteisön liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Määräenemmistöpäätöksenteon käytön laajentamisesta EY:n perustamissopimuksen artiklan 133 soveltamisessa ovat antaneet lausuntonsa maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVL 19/2000 vp), sivistysvaliokunta (SiVL 14/2000 vp), sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVL

21/2000 vp), talousvaliokunta (TaVL 14/2000 vp), työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta (TyVL 14/2000 vp) sekä ympäristövaliokunta (YmVL 14/2000 vp). Lisäksi ulkoasiainvaliokunta on antanut valtioneuvostolle lausunnon 133 artiklasta (UaVL 8/2000 vp) sekä joustavuudesta II pilarissa (UaVL 9/2000 vp).

## VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Määräenemmistöpäätöksenteon käytön laajentamista sekä vahvistettua yhteistyötä koskevissa selvityksissään 3.11.2000 valtioneuvosto esittää valiokunnan aiemmissa lausunnoissa edellytetyjä täydentäviä tietoja ja perusteluja. Valtioneuvoston selvityksessä 11.10.2000 käsitellään kysymystä määräenemmistöpäätöksenteon laajentamisesta kolmansien valtioiden kanssa solmittaviin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alaa tai oikeus- ja sisäasioita koskeviin sopimuksiin. Valtioneuvoston kanslian kirjeissä 24.11.2000 käsitellään Euroopan investointipan-

kin tekemää ehdotusta pankin hallinnon uudistamisesta sekä selostetaan HVK:ssa käsiteltävinä olevia ehdotuksia EU:n neuvostossa sovellettavaksi ääntenpainotukseksi. Valtioneuvoston kanslian kirjeissä 27.11.2000 käsitellään HVK-neuvottelujen loppuvaiheessa esille tulleita kysymyksiä, jotka koskevat yhteisötason immateriaalioikeusriitojen tuomioistuinta, Eurooppatason puolueiden ohjesääntöä sekä määräenemmistöpäätöksentekoa perussopimuksen EMU-artikloiden osalta.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### *Perustelut*

#### **Yleistä**

Aikaisemmissa vuosien 1996 ja 2000 hallitusten välisiä konferensseja koskevissa lausunnoissaan suuri valiokunta on toistuvasti korostanut, että Euroopan unionin laajenemisen on oltava Suomen Eurooppa-politiikan ensisijainen lähtökohta, johon nähden kysymystä unionin toimielinrakenteen ja päätöksentekosääntöjen mukauttamisesta on pidettävä välineellisenä.

Suomen kannalta olennaista on kehittää edelleen Euroopan unionia itsenäisten valtioiden liittona, jolle on tunnusomaista yhteisten ongelmien ratkaisemisen edellyttämän ylikansallisen päätöksenteon yhdistäminen jäsenvaltioiden kansainvälisoikeudellisen ja valtiosääntöisen

suvereenisuuden säilyttämiseen. Laajentumisen oloissa Suomen tavoitteena tulee olla unionin toimielinjärjestelmän tehokkuuden turvaaminen järkyttämättä nykyistä toimielinten välistä tasapainoa tai unionin ja jäsenvaltioiden välistä toimivallanjakoa.

Helsingin Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaan vuoden 2000 hallitusten välisen konferenssin toimeksianto rajoittuu eräiden Amsterdamin sopimusta valmisteltaessa avoimeksi jääneiden, laajentumisen edellytyksenä olevien institutionaalisten kysymysten ratkaisemiseen. Tässä yhteydessä ei tarkastella sellaisia unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen suhteen perusteisiin vaikuttavia kysymyksiä, joita käsittelemään kutsuttiin koolle vuoden 1996 hallitusten välinen konferenssi. Vuoden 2000 hallitusten välisen konferenssin toimeksiannon vuoksi Suomen

kansalliset tavoitteet perustuvat keskeisiltä osiltaan jo edellisen HVK:n yhteydessä hyväksyttyihin tavoitteisiin.

Vuoden 2000 hallitusten välisen konferenssin ratkaistavana on kolme toimielinten toimintaa koskevaa pääkysymystä: Euroopan komission ja Euroopan parlamentin koko ja kokoonpano, äänten painottaminen EU:n neuvostossa sekä määränemmistöpäätöksenteon käyttöalan laajentaminen neuvostossa.

Lisäksi kysymys niin kutsutusta vahvistetusta yhteistyöstä tai "joustavuudesta" on noussut keskeiseen asemaan. Amsterdamin sopimus lisäsi unionin toimintaan uuden periaatteen, jonka mukaan ne jäsenvaltiot, jotka niin haluavat ja kykenevät, voivat harjoittaa tiiviimpää yhteistyötä unionin toiminta-aloilla käyttäen hyväkseen unionin toimielimiä, menettelyjä ja järjestelyjä. Suomen ja muiden pienten jäsenvaltioiden kannalta joustavuudessa on kysymys siitä, että vahvistetun yhteistyön on oltava avointa kaikille halukkaille ja kykeneville jäsenvaltioille, että sillä ei vaaranneta unionin ydintoimintojen toimivuutta ja että sillä ei anneta tietyille jäsenvaltioille oikeutta päättää yksin unionin kehityssuunnasta ja tavoitteesta.

Näiden pääkysymysten osalta valiokunta toteaa, että valtioneuvosto on ottanut hallitusten välisessä konferenssissa asianmukaisesti huomioon valiokunnan aikaisemmissa lausunnoissaan hyväksymät tavoitteet.

### Toimielimiä koskevat kysymykset

#### *Komission koko ja kokoonpano*

Saadun selvityksen mukaan keskeinen Suomen tavoite näyttää toteutuvan HVK:ssa. Myös vuonna 2005 toimikautensa aloittavassa Euroopan komissiossa tulee olemaan yksi jäsen kustakin jäsenvaltiosta.

Valiokunta katsoi aikaisemmissa lausunnoissaan, että komission legitimitietin ja sen nauttiman luottamuksen turvaaminen kaikissa jäsenvaltioissa sekä pienten ja suurten jäsenvaltioiden oikeudellisen ja tosiasiallisen yhdenvertai-

suuden vaaliminen edellyttävät, että jokainen jäsenvaltio on edustettuna komissiossa.

Lausunnossaan SuVL 1/2000 vp valiokunta huomautti, että ehdotukset komission tehokkuuden lisäämisestä kasvattamalla varapuheenjohtajien lukumäärää ja lisäämällä puheenjohtajan ohjausvaltaa samalla kun eräät komission jäsenet jäisivät salkuttomiksi voisivat johtaa siihen, että todellinen päätöksentekovalta siirtyy puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien tai muiden vaikutusvaltaisimpien jäsenten muodostamalle ryhmälle. Tämä oleellisesti heikentäisi komission kollegiaalisuutta ja veisi pohjan niiltä jäsenvaltioiden eduilta, joita periaate yhdestä komission jäsenestä jokaisesta jäsenvaltiosta palvelee.

*Valiokunta pysyy kannassaan, jonka mukaan Euroopan komissiossa tulee olla yksi edustaja kustakin jäsenvaltiosta. Komission kokoonpanon ja sisäisen toimivallanjaon tulee rakentua periaatteelle komissiosta tasavertaisten jäsenten muodostamana kollegiona.*

#### *Euroopan parlamentti*

Amsterdamin sopimuksessa asetettiin Euroopan parlamentin jäsenmäärän rajaksi 700 edustajaa. Lausunnossaan SuVL 1/2000 vp suuri valiokunta yhtyi valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan Euroopan parlamentin osalta pitäydyttään 700 jäsenen enimmäismäärässä ja samalla turvataan riittävä kansallisen tason edustavuus myös pienten jäsenvaltioiden osalta. Lisäksi valiokunta katsoi, että HVK:ssa tulisi tutkia mahdollisuutta antaa Euroopan parlamentille oikeus määrätä omasta toimipaikastaan.

Valiokunta uudistaa aikaisemmat kannanotonsa Euroopan parlamentista. Valiokunta toteaa Suomen suhteelliselle vaalitavalle perustuvaan demokratiakäsitteeseen kuuluvan, että äänestäjäkunnan monimuotoisuuden tulee mahdollisimman hyvin kuvastua vaaleissa. Tähän kuuluu, että Euroopan parlamentin vaaleissa toteutuu riittävä alueellinen, kielellinen sekä muiden kansallisten ryhmien ja poliittisten mielipiteiden edustus.

*Euroopan tason puolueiden ohjesääntö*

Valtioneuvoston lisäselvityksen 27.11.2000 mukaan Euroopan parlamentti ehdottaa järjestelyä, jonka mukaan osa parlamentin jäsenistä voidaan valita yhteiseurooppalaisilta listoilta. Euroopan parlamentti ja komissio ovat tehneet ehdotuksia Euroopan tason poliittisten puolueiden toiminnan ja rahoituksen sääntelystä.

Valtioneuvosto vastustaa Euroopan parlamentin paikkojen varaamista osittain Euroopan tason puolueiden käyttöön sekä eurooppalaisten listojen käyttöönottoa. Valtioneuvosto on valmis kannattamaan komission ehdotusta yleiseurooppalaisista puolueista, koska se selkeyttäisi puolueiden oikeusasemaa ja myös rahoitukseen liittyviä kysymyksiä.

*Valiokunta uudistaa aikaisemman (SuVL 1/2000 vp) ehdottamansa kielteisen kannan ajatuksen yleiseurooppalaisista listoista. Valiokunta ei vastusta Euroopan tason puolueiden oikeusasemaa ja rahoitusta selkeyttävien säännösten oikeusperustan ottamista perussopimukseen.*

*Äänten painotus Euroopan unionin neuvostossa*

Äänten painotusta EU:n neuvostossa koskevasa valtioneuvoston lisäselvityksessä 24.11.2000 selostetaan vaihtoehtoja neuvoston ääntenpainotuksen ratkaisemiseksi. Valiokunta toteaa hallitusten välisessä konferenssissa vallitsevan laajan yhteisymmärryksen siitä suuren valiokunnan jo pitkään edellyttämästä periaatteesta, että päätöksenteon edellytyksenä olevan määränemmistön on edustettava myös unionin jäsenvaltioiden ja sen kansalaisten väkiluvun enemmistöä.

Valtioneuvoston kannan mukaan äänten painotuksen uudistuksen tulee sisältää hyvitys niille jäsenvaltioille, jotka luopuvat mahdollisuudesta nimetä toinen komission jäsen. Uudistus ei saa heikentää päätöksenteon tehokkuutta, minkä vuoksi nykyistä määränemmistön äänikynnystä tai väestökynnystä ei voida nostaa. Ääntenpainotusjärjestelmän on oltava yksinkertainen ja

sovellettavissa unionin laajentumisprosessin joka vaiheessa.

*Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan.*

*Vahvistettu yhteistyö (joustavuus)*

*Johdanto.* Valiokunta otti lokakuussa 2000 lausunnossaan SuVL 3/2000 vp kantaa kysymykseen joustavuudesta unionin I ja III pilarissa. Lausunnossaan valiokunta yhtyi valtioneuvoston lisäselvityksessä 14.4.2000 olevaan, joustavuuden soveltamisen helpottamista puoltavaan kantaan. Valiokunta totesi, että joustavuus tulee nähdä poikkeukselliseksi keinoksi, joka ei syrjäytä säännönmukaista, kaikkien jäsenvaltioiden yhteistyötä. Joustavuus on kuitenkin välttämätöntä sen takaamiseksi, että jäsenvaltioiden yhteistyötä voidaan kaikissa oloissa harjoittaa kaikille halukkaille ja siihen kykeneville jäsenvaltioille avoimena, yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaan unionin toimielinjärjestelmän sisällä. Vaihtoehtona voi epäsuotuisimmassa tapauksessa olla se, että eräät jäsenvaltiot ryhtyvät yhteistyöhön, joka muotonsa tai sisältönsä puolesta tulee myöhemmin muita jäsenvaltioita sitovaksi ilman, että nämä olisivat milloinkaan saaneet lausua siitä mielipiteensä. Edellä esitetyn perusteella valiokunta ei myöskään nähty estettä sille, että Suomi osallistuu joustavuuden käytökynnystä koskevaan vuoropuheluun.

*Valtioneuvoston lisäselvitys.* Valtioneuvosto esittää 3.11.2000 päivätyssä lisäselvityksessä kannan tarkistamista siten, että Suomi voi hyväksyä nykyisen jäsenkynnyksen (puolet jäsenvaltioista) laskemisen kolmannekseen sillä edellytyksellä, että vähimmäismäärä on kahdeksan jäsenmaata ja toimielinten asema joustavuuden valvojana säilyy vahvana. Joustavuuteen tulee edelleen soveltaa nyt voimassa olevia yleisiä ehtoja (yhteys unionin tavoitteisiin, "viimeinen keino", avoin kaikille kykeneville ja haluaville jäsenvaltioille, säilyminen institutionaalisissa puitteissa, yhteisöperimän kunnioitus, ulkopuolelle jäävien jäsenvaltioiden oikeuksien kunnioitus). II pilarin osalta ehdotetaan, että nykyisen

"rakentavan pidättäytymisen" sijasta siirryttäisiin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla täytäntöönpanotoimia koskevaan määränemistöpäätöksentekoon. Toissijaisesti valtioneuvosto voi harkita puheenjohtajamaan ehdottamaa joustavuutta II pilarissa yhteisen strategian, toimen tai kannan toimeenpanossa, jonka tavoitteena on unionin arvojen ja etujen turvaaminen ja unionin aseman vahvistaminen kansainvälisesti. Päätös joustavasta toimeenpanosta voidaan tehdä määränemistöllä. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa valtioneuvosto pitää oikeuttamislauseketta mahdollisena ja joka tapauksessa parempana vaihtoehtona kuin joidenkin jäsenvaltioiden keskenään tämän HVK:n yhteydessä tekemää pöytäkirjaa.

*Valiokunnan kannan perustelut.* Valiokunta katsoo, että Suomen suhtautumisen joustavuuden jäsenkynnykseen, kuten kaikkiin muihinkin HVK:n asioihin, tulee perustua maamme ensisijaisiin Eurooppa-poliittisiin tavoitteisiin sekä Suomelle ensiluokkaisien tärkeään, pragmaattiseen kysymykseen siitä, mikä ratkaisu edistää parhaiten maamme mahdollisuuksia osallistua meitä koskevien päätösten tekemiseen. Joustava yhdentyminen on keino madaltaa laajentumisen kynnystä. Suomen kannalta on keskeistä, että unioni kykenee laajentumisen jälkeenkin tehokkaaseen päätöksentekoon, että päätökset tehdään unionin toimielinten sisällä ja sen sääntöjen puitteissa sekä että päätöksenteko pysyy avoimena kaikille sovitut kriteerit täyttävillä jäsenvaltioille.

*Valiokunta hyväksyy joustavuuden jäsenkynnyksen laskemisen kolmannekseen, kuitenkin vähintään 8 jäsenvaltioon, valtioneuvoston lisäselvityksestä ilmenevin ehdoin.*

Valtioneuvoston lisäselvityksen mukaan joustavuutta voidaan unionin II pilarissa soveltaa kahdella alueella: ulko- ja turvallisuuspolitiikassa (UTP) sekä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa. UTP-joustavuus koskisi ainoastaan yhteisen strategian, toiminnan tai kannan toimeenpanoa. Puheenjohtajavaltion ehdotuksen (23.11.2000)

mukaan UTP-päätöksentekosääntöjä sovellettaisiin myös perussopimuksen 18 artiklan 5 kohdassa tarkoitetun ulkopoliittisen erityisedustajan nimitykseen. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alalla joustavuuden salliva oikeuttamislauseke koskisi todennäköisesti unionin perustamissopimuksen 17 artiklassa säännellyjä kysymyksiä eli puolustuspolitiikkaa, puolustusmateriaalia koskevaa yhteistyötä ja niin kutsuttuja Petersbergin tehtäviä. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alan joustavuus voisi perustua joko ennaltamääritellyyn pöytäkirjaan, jolla osa jäsenvaltioista sopii nyt meneillään olevassa HVK:ssa pidemmälle menevästä yhteistyöstä, tai joustavuuden perussäännöt sisältävään oikeuttamislausekkeeseen, joka antaisi halukkaille ja kyvykkäille jäsenvaltioille mahdollisuuden harjoittaa tiiviimpää yhteistyötä unionin toiminta-aloilla käyttäen unionin toimielimiä, menettelyjä ja järjestelyjä.

Hallitusten välisessä konferenssissa esitetyt II pilarin joustavuutta koskevat ehdotukset tulee valiokunnan näkemyksen mukaan rajata ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta täytäntöönpanotoimia koskevaan päätöksentekoon. Turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa kysymys on asioista, joista päätetään yksimielisesti Eurooppa-neuvostossa. Yhteistä puolustusta koskevien päätösten edellytyksenä on 17 artiklan mukaan lisäksi, että kukin jäsenvaltio hyväksyy päätöksen valtiosääntönsä asettamien vaatimusten mukaisesti.

HVK:ssa ei ole esitetty II pilarin sisällön laajentamista koskevia ehdotuksia eikä muutosta unionin perussopimuksen järjestelyyn, jonka mukaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan sisältöä eli yhteisen strategian, toiminnan tai kannan määrittelyä koskevat päätökset tehdään yksimielisesti Eurooppa-neuvostossa.

Joustavuuden yleisiä edellytyksiä tulee soveltaa täysimääräisesti myös II pilarin vahvistetussa yhteistyössä.

Edellä sanottujen edellytysten vallitessa valiokunta katsoo voivansa pysyä myös II pilarin vahvistetun yhteistyön osalta yleisessä, yhteisölisten rakenteiden ensisijaisuutta korostavassa kannassaan.

*Valiokunta yhtyy valtioneuvoston vahvistettua yhteistyötä koskevaan kantaan korostaen, että kaikissa olosuhteissa on varmistettava päätöksen ulkopuolelle jättäytyvien valtioiden asema päätöksentekoprosessissa.*

*Valiokunta yhtyy lisäksi ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa UaVL 9/2000 vp oleviin lausumiin.*

#### *Yhteisötason immateriaalioikeusriitojen tuomioistuin*

Valtioneuvoston lisäselvityksen 27.11.2000 mukaan puheenjohtajavaltio on ehdottanut, että perussopimukseen liitetään uusi 229 a artikla, jolla mahdollistetaan immateriaalioikeusriitojen erikoistuomioistuimen perustaminen osaksi yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmää. Ehdotus liittyy läheisesti vireillä olevaan ehdotukseen asetukseksi yhteisöpatentista (U 54/2000 vp), johon kuuluu ajatus oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistavasta yhteisöjen immateriaalioikeuden tuomioistuimesta.

Valtioneuvosto voi hyväksyä oikeuttamislausekkeen, joka mahdollistaa yhteisöjen tuomioistuimille erillisellä päätöksellä annettavan toimivallan ja joka edellyttää neuvoston yksimielisen päätöksen lisäksi ratifiointimenettelyä.

Valiokunta toteaa, että ehdotus immateriaalioikeusriitojen tuomioistuimesta on tehty varsin myöhäisessä vaiheessa, ja siihen liittyviä periaatteellisia ja käytännön kysymyksiä ei ole mahdollista selvittää riittävän perusteellisesti sen enempää hallitusten välisessä konferenssissa kuin kansallisellakaan tasolla.

Yhteisöpatenttia koskevan asetusehdotuksen tullessa hyväksytyksi olisi tärkeää turvata siihen liittyvien riitaisuuksien yhdenmukainen ratkaisukäytäntö kaikissa unionin jäsenvaltioissa. Valiokunta huomauttaa kuitenkin, että yhdenmukaisen oikeuskäytännön tarve liittyy samalla tavalla muihinkin yhteisön lainsäädännöllä säänneltyihin oikeuskysymyksiin. Patenttioikeuden osalta valiokunta huomauttaa lisäksi, että jäsenvaltioiden nykyinen lainsäädäntö, joka pohjautuu eurooppalaiseen sopimukseen, on jo nyt kai-

kilta oleellisilta osiltaan yhdenmukaista ilman ylikansallisen tuomiovallan järjestelyäkin.

Valtioneuvoston kirjelmässä ehdotuksesta yhteisöpatenttiasetukseksi (U 54/2000 vp) kiinnitettiin huomiota tuomioistuinta koskevan ehdotuksen aiheuttamaan muutokseen unionin oikeusjärjestelmässä sekä siihen, että "Suomen samoin kuin muiden pienempien maiden näkökulmasta oikeustapausten keskittäminen saattaisi pitkällä aikavälillä kuitenkin heikentää patenttioikeudellista osaamista ja vähentää alan asiantuntijoiden määrää" (...) "asetusehdotuksen jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota erityisesti tuomioistuinjärjestelmän oikeusturva- ja kustannusnäkökohtiin sekä kieliä koskevan järjestelyn teknologiapolitiittisiin vaikutuksiin kansallisen innovaatiojärjestelmän toiminnan kaikinpuoliseksi varmistamiseksi".

Valiokunta huomauttaa, että tuomioistuimen toimialaa kuvaamaan käytetään valtioneuvoston kirjelmässä vaihtuvasti termejä "immateriaaliriidat" ja "patenttiriidat". Puheenjohtajavaltion 23.11.2000 päivätyssä ehdotuksessa käytetään termiä "teollisoikeudellinen suoja". Valitulla termillä on ilmeinen merkitys tuomioistuimelle ehkä annettavan toimivallan laajuudelle.

*Ehdotukseen uudeksi perussopimuksen 229 a artiklaksi liittyy valiokunnan mielestä useita sekä yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmän perusteita koskevia että ehdotetun tuomioistuimen toimivaltaa ja toimintatapoja koskevia kysymyksiä, joita ei ole mahdollista ratkaista hallitusten välisen konferenssin päättymiseen mennessä. Valiokunta suhtautuu varauksellisesti ehdotukseen.*

*Valiokunta uudistaa aikaisemmat kannanottonsa Euroopan yhteisöjen tuomioistuinjärjestelmän kehittämisestä muun muassa kasvavan työmäärän vuoksi. Valiokunta katsoo, että kysymystä yhteisöpatenttia koskevien oikeusriitojen käsitteilypaikasta olisi perusteltua käsitellä osana tätä laajempaa kokonaisuutta.*

**Määräenemmistöpäätöksenteon käyttöalan laajentaminen**

Ensimmäisessä vuoden 2000 hallitusten välistä konferenssia koskevassa lausunnossaan (SuVL 1/2000 vp) valiokunta uudisti aikaisemmin (SuVL 2/1995 vp, SuVL 1/1998 vp) ilmaisemansa valmiuden määräenemmistöpäätöksenteon merkittävään lisäämiseen. Lukuisissa määräenemmistöpäätöksenteon käyttöalan laajentamista koskevissa yksittäisissä kysymyksissä on hallitusten välisessä konferenssissa saavutettu edistymistä, joka samalla edistää valiokunnan keskeisiin vaatimuksiin kuuluvaa päätöksentekosääntöjen yksinkertaistamista.

Lausunnossaan SuVL 1/2000 vp valiokunta osoitti kolme asiakysymystä, joiden osalta yksimielisyysvaatimuksesta tulee luopua. Perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdan (valtiontukea koskevat poikkeukset) ja 72 artiklan (liikennealan syrjivä lainsäädäntö) osalta valiokunta piti neuvoston toimivaltaa sinänsä tarpeettomana. Valiokunta kannatti yksimielisyysvaatimuksen poistamista kolmansia maita koskevien pääomaliikkeiden sääntelyn (57 artiklan 2 kohta) osalta.

Lausunnoissaan SuVL 2/2000 vp ja SuVL 3/2000 vp valiokunta hyväksyi määräenemmistöpäätöksenteon käyttöönoton seuraavien asiakysymysten osalta lausunnoista lähemmin ilmevin perustein ja ehdoin:

- kulttuuripolitiikan edistämistoimet (151 artikla);
- talousarviomääräykset, jotka koskevat teollisuuspolitiikan erityistoimenpiteitä (57 artikla), rakennerahastojen ulkopuolisia erityistoimia (159 artikla) sekä rakennerahastojen ja koheesiorahaston tehtäviä, rakennetta jne. (161 artikla);
- eräät välillisen verotuksen ja yhtiöverotuksen erikseen rajatut tapaukset (93 ja 94 artikla);
- ympäristöverojen vähimmäistasot (175 artiklan 2 kohta);
- ympäristötoimet, joilla on rajoitettu vaikutus kaavoitukseen, maankäyttöön sekä vesivarojen hoitoon (175 artiklan 2 kohta);

- taloudellinen, rahoituksellinen ja tekninen yhteistyö kolmansien maiden kanssa (uusi oikeusperuste);
- III pilarin viranomaisyhteistyö (66 artikla) ja
- yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkeana edustajana toimivan neuvoston pääsihteerin sekä apulaispääsihteerin nimitys (207 artikla).

*Yhteinen kauppapolitiikka (133 artikla)*

*Johdanto.* Nykyinen Euroopan unioni perustettiin alun perin talousyhteisönä ja tulliliittona. Yhteinen kauppapolitiikka kuului perustamissopimuksen mukaan yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan ja Euroopan komissio edusti yksin jäsenvaltioita GATT-neuvotteluissa maailman kauppajärjestön WTO:n perustamiseen asti.

WTO:n toimialaan kuuluu tulleja ja määrällisiä rajoituksia koskevien sopimusten (GATT) lisäksi myös palveluiden kauppa (GATS-sopimus) sekä teollis- ja tekijänoikeuksien kauppa (TRIPS-sopimus) ja lisäksi muun muassa edellä mainittuihin järjestelyihin liittyvä riitojenratkaisumenettely. EY:n tuomioistuimen lausunnon (1/94, WTO, ECR 1994, s. I—5 267) mukaan toimivalta palveluiden kaupan sekä teollis- ja tekijänoikeuskaupan osalta on pääosin jaettu jäsenvaltioiden ja EY:n kesken.

WTO:n perustamisen ja EY:n tuomioistuimen tulkinnan myötä aikaisempi Euroopan yhteisön keskitetty edustus GATT:ssa ja riitojenratkaisumenettelyssä on korvautunut jäsenvaltioiden ja Euroopan komission hajautetulla esiintymisellä. Vallitseva tilanne heikentää yhteisön mahdollisuuksia osallistua tehokkaasti kauppapoliittisiin neuvotteluihin etenkin, kun yli puolet sen jäsenvaltioiden ulkomaankaupasta koostuu palvelujen ja henkisen omaisuuden oikeuksien kaupasta. Keinona parantaa yhteisön suorituskykyä Amsterdamin sopimuksella liitettiin artiklaan 133 uusi 5 kohta, jonka mukaan EU:n neuvosto voi yksimielisesti laajentaa kauppapoliittisen neuvottelu- ja edustamisoi-keuden koskemaan myös palveluiden kaupan ja henkisen omaisuuden kysymyksiä.

Vuoden 1996 hallitusten välisen konferenssin yhteydessä ulkoasiainvaliokunta katsoi lausunnossaan UaVL 23/1996 vp, että yhteisötoimivaltaa voidaan laajentaa erikseen määriteltävillä taloudellisten ulkosuhteiden aloilla, joita ovat erityisesti tavaroiden kauppaan liittyvät palvelut sekä immateriaalioikeuskysymykset. Suuri valiokunta totesi Amsterdamin sopimuksesta antamassaan lausunnossa (SuVL 1/1998 vp — HE 245/1997 vp), että taloudellisten ulkosuhteiden osalta "neuvottelutulosta voidaan pitää pettymyksenä Suomen kaltaisille pienille jäsenvaltioille, joiden ulkoisissa taloussuhteissa immateriaalioikeuksilla, palveluilla ja taitotiedon siirrolla on yhä ratkaisevampi merkitys".

*Suomen kannan kehitys vuoden 2000 HVK:ssa.* Valtioneuvoston 17.3.2000 antaman selvityksen mukaan valtioneuvosto oli valmis harkitsemaan määräenemmistöpäätöksentekoa 133 artiklan 5 kohdan kysymyksissä lukuun ottamatta erikseen selvitettäviä, poisrajattavia kysymyksiä. Lausunnossaan SuVL 2/2000 vp valiokunta totesi, viitaten sivistysvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan lausuntoihin, että "Suomen edun mukaista olisi se, että tietoyhteiskunnan kehittymisen kannalta tärkeitä kansainvälisen taloudellisen vaihdannan muotoja koskeva sääntelyjärjestelmä rakentuisi unionissa samoille periaatteille kuin perinteistä tavaroiden kauppaa koskeva yhteinen kauppapolitiikka." (...) "Suuri valiokunta katsoo, että määräenemmistöpäätöksentekoa ei ole mahdollista hyväksyä unionin taloudellisten ulkosuhteiden alalla, siltä osin kuin se koskisi sosiaalisia ja sivistyksellisiä peruspalveluja kuten koulutusta, eikä liioin henkisen omaisuuden ydinsisältöön kuuluvissa kysymyksissä. Toisaalta valiokunta katsoo, että mahdollisuutta määräenemmistöpäätöksentekoon ei ole syytä sulkea pois niin ehdottomasti kulttuuri- ja audiovisuaalipalvelujen kaupassa, että se häittäisi sisältö- ja ohjelmatuotannon kansainvälisten markkinoiden avautumiseen liittyviä Suomen kauppapoliittisia etuja." Lausunnossaan SuVL 3/2000 vp suuri valiokunta toisti valtioneuvoston 20.9.2000 antaman lisäselvityksen johdosta edellisessä lausunnossa olevan kantansa.

*Valtioneuvoston lisäselvitys 3.11.2000.* Valtioneuvosto tukee ehdotusta artiklan 133.5 kohdan tarkoittamien asioiden sekä investointien siirtämiseksi 133.1 kohtaan seuraavin rajauksin siten, että nämä tai muutoin täydennettävät rajaukset kattavat hyvinvointipalvelut ja kulttuuriin liittyvät investointi- ja muut kysymykset:

- neuvoston olisi päätettävä yksimielisesti sopimusten mukaisista toimista näiden koskiessa aloja, joilla sisäisten sääntöjen antamisen edellytyksenä on yksimielisyys
- aloilla, joilla jäsenvaltioiden lakien ja määräysten yhdenmukaistaminen suljetaan pois perussopimuksen nojalla, ei voida tehdä kansainvälisiä sopimuksia, jos siitä seuraisi yhdenmukaistamista
- unionin tavoitteiden saavuttamiseksi suoritettavien ulkoisten ja sisäisten toimien johdonmukaisuus varmistetaan
- henkisen omaisuuden käsite rajataan kauppaan liittyviin kysymyksiin (trade-related aspects of intellectual property)
- investoinnit rajataan koskemaan suoria investointeja.

Lisäksi Suomi pitää tärkeänä, ettei kauppapoliittisilla sopimuksilla heikennetä yhteisön ympäristöpoliittisten tavoitteiden toteutumista.

Jollei yllämainitulta pohjalta päästä ratkaisuun, Suomi on valmis harkitsemaan sellaisia ratkaisuja, jotka:

- mahdollistaisivat eräänlaisen hätäjarrun palveluja, investointeja ja henkistä omaisuutta koskevien neuvottelujen osalta tapauksissa, joissa neuvottelujen kohteena oleva määräys uhkaisi vakavasti ja pysyvästi jonkin taloudellisen sektorin toimintaa tai perustavaa laatua olevia yhteiskunnallisia arvoja; tällöin neuvottelujen jatkaminen kyseisestä määräyksestä edellyttäisi neuvoston yksimielistä päätöstä
- oikeuttaisivat jäsenmaat jatkossakin tekeään kansainvälisiä sopimuksia kolmansien osapuolten kanssa, jos ne eivät vaaranna yhteisen kauppapolitiikan täytäntöönpanoa.

Lisäselvityksen antamisen jälkeen valtioneuvosto on toimittanut valiokunnalle puheenjohtaja-

valtion muistion 9.11.2000, Euroopan komission ehdotuksen 10.11.2000, Suomen HVK-valtuuskunnan ehdotuksen 17.11.2000 133 artiklan muotoiluksi sekä puheenjohtajavaltion koosteen 23.11.2000.

*Erikoisvaliokuntien lausunnot.* Maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVL 19/2000 vp) toteaa, että määränemmistöpäätöksenteon laajentaminen palvelujen, henkisen omaisuuden kaupan ja investointien alalle ei suoranaisesti vaikuta valiokunnan toimialaan ja yhtyy valtioneuvoston kantaan edellytyksin, että 133 artiklan muutoksen vaikutukset eivät ulotu palvelujen ja henkisen omaisuuden kauppaa sekä investointeja ulomaksi.

Sivistysvaliokunta (SiVL 14/2000 vp) viittaa aikaisempiin lausuntoihinsa (SiVL 6/2000 vp, SiVL 2/2000 vp, SiVL 4/1999 vp) ja toistaa, että palvelusektoreiden liberalisointivoittojen ulkopuolelle on jätettävä sivistykselliset ja kulttuurilliset peruspalvelut. Valiokunta pitää välttämättömänä, että niillä aloilla, joissa jäsenvaltioiden lakien ja määräysten yhdenmukaistaminen suljetaan pois perustamissopimuksen nojalla, ei voida tehdä kansainvälisiä sopimuksia, jos siitä seuraisi yhdenmukaistamista. Kulttuuri, koulutus ja ammattikoulutus on jätettävä 133 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Artiklan soveltamisala henkisen omaisuuden osalta on rajattava oikeuksien kauppaa koskevaksi. Kulttuurin alan investoinnit on rajattava artiklan soveltamisalan ulkopuolelle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVL 21/2000 vp) painottaa, että sosiaali- ja terveyspolitiikan tavoitteet eivät ole yhteneviä kauppapoliittisten tavoitteiden kanssa eivätkä niille alistettavia. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että unionin ulkoisilla toimilla ei tule voida vaikuttaa sisäisten politiikkojen sisältöön. Valiokunnan mielestä hyvinvointipalvelut, lakisääteisen sosiaaliturvan vakuutuspalvelut, julkiset työvoimapalvelut, tutkintojärjestelmään kuuluva koulutus sekä lakisääteiset kuntien palvelut ovat sellaisia kysymyksiä, joita tulee riittävän kattavasti määriteltyinä säilyttää yksimielisesti päätettävänä. Valiokunta huomauttaa terveyspolitiikasta

johtuvista henkisen omaisuuden kauppaan liittyvistä varauksista. Valiokunta suhtautuu varauksellisesti nk. hätäjarrun riittävyyskansallisten etujen varmistamisessa ja ehdottaa määränemmistöpäätöksenteon ulkopuolelle rajattavien asioiden luettelointia sopimusartikkelissa.

Talousvaliokunta (TaVL 14/2000 vp) katsoo, että on Suomen yleisten kauppapoliittisten intressien mukaista laajentaa määränemmistöpäätöksentekoa 133 artiklan osalta. Tämä on edellytys unionin tehokkuuden ja toimintakyvyn takaamiselle kauppapoliittisissa neuvotteluissa. Yhteisön sisäisen ja ulkoisen toimivallan tulee kehittyä rinnan siten, että sisäisen toimivallan siirtyessä yhteisölle jossain asiassa myös samaa asiaa koskevan sopimuksentekovallan suhteessa kolmansiin valtioihin tulee siirtyä yhteisölle ja siten, että kauppapoliittisilla sopimuksilla ei voida muuttaa yhteisön sisäistä toimivallanjakoa. Valiokunta huomauttaa, että yhteisön sopimuksentekotoimivallan laajentaminen lisää tarvetta vahvistaa kauppapoliittisten neuvottelujen poliittista ohjausta ja eduskunnan myötävaikutamista. Talousvaliokunta viittaa tarpeeseen säilyttää yksimielisyysvaatimus kansallisesti arkaluontoisissa asioissa ja korostaa, että ulkosopimuksilla ei saa vaarantaa perusoikeuksia, ympäristöpolitiikkaa tai muita yhteisön politiikkoja. Investointien sisällyttäminen 133 artiklaan tulee rajata koskemaan vain suoria investointeja.

Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta (TyVL 14/2000 vp) kannattaa palveluiden kaupan ja investointien sisällyttämistä 133 artiklaan siten, että hyvinvointipalvelut, henkilöiden vapaa liikkuvuus ja työlupa-asiat rajataan artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Valiokunta katsoo, että rajaukset on toteutettava artiklaan otettavin, riittävästi yksilöiduin määräyksin.

Ympäristövaliokunta (YmVL 14/2000 vp) huomauttaa, että valtioneuvoston kannan arviointia hankaloittaa se, että etukäteen on vaikeaa ennakoida, minkälaisia sopimuksia ja toimia yhteisö tulee uuden toimivaltansa perusteella neuvottelemaan ja tekemään. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan sillä edellytyksellä, että valtioneuvoston esittämien kansallisesti arkaluontoisten asioiden säilyttäminen yksimiel-

sesti päätettävänä sekä yhteisön ympäristöpoliittisten tavoitteiden turvaaminen varmistetaan 133 artiklan tekstin muotoilussa. Valiokunta edellyttää lisäksi, että jäsenvaltioiden tiedon-saanti yhteisön toimivallan perusteella käytävistä sopimusneuvotteluista varmistetaan.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää valtioneuvostolle antamassaan lausunnossa (UaVL 8/2000 vp) huomiota palveluiden ja henkisen omaisuuden kaupan kysymysten lisääntyvään merkitykseen Suomen ulkomaankaupalle teollisen tuotannon tullessa yhä tietovaltaisemmaksi. Näiden kysymysten kuuluminen keskeisiltä osin yksimielisen päätöksenteon piiriin heikentää unionin yhteisen kauppapolitiikan tehokkuutta. Toisaalta valiokunta pitää tärkeänä, että yhteisen kauppapolitiikan soveltamisalan laajentamisella ei yhteisön toimivallan piiriin saateta keskeisiin hyvinvointipalveluihin liittyvien palveluiden kauppaa taikka investointeja, ja siten ulkoisen toimivallan käytöllä kavenneta jäsenvaltioiden toimivaltaa esimerkiksi kulttuuriin, sosiaalisiin palveluihin ja koulutukseen liittyvissä keskeisissä kysymyksissä. Valiokunta katsoo, että valtioneuvoston kannassa ja siihen perustuvassa Suomen tekstiehtoksessa on kattavasti otettu huomioon eduskunnan toimivaltaisten valiokuntien kannanottoja 133 artiklan muutokseen liitettävistä ehdoista. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että valtioneuvosto loppuvaiheen neuvotteluissa pyrkii varmistamaan, että konkreettisin sopimusmuutoksin parannetaan jäsenvaltioiden mahdollisuuksia seurata nykyistä paremmin unionin kauppapoliittisten sopimusten, mukaan lukien WTO-sopimusten valmistelua, mikä Suomen kannalta liittyy myös eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseen.

*Suuren valiokunnan kannan lähtökohdat.* Vuosien 1996 ja 2000 hallitusten välisiä konferensseja koskevilla lausunnoillaan suuri valiokunta on korostanut tarvetta vahvistaa Euroopan unionin toimintaa yhteisönä niissä kysymyksissä, joissa yhteisötason päätöksenteko on tehokkain tapa saavuttaa kansallisesti tärkeitä tavoitteita. Valiokunta on myös pitänyt unionin kansalaislä-

heisyyden vuoksi tärkeänä yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa päätöksentekosääntöjä silloin, kun tämä on mahdollista institutionaalista järjestelmää järkyttämättä ja kansallisia etuja vaarantamatta.

Valiokunnalla ei ole syytä muuttaa näkemystään, jonka mukaan valiokunta pitää Suomen edun mukaisena sitä, että tietoyhteiskunnan kehittymisen kannalta tärkeitä kansainvälisen taloudellisen vaihdannan muotoja koskeva sääntelyjärjestelmä rakentuisi unionissa samoille periaatteille kuin perinteistä tavaroiden kauppaa koskeva yhteinen kauppapolitiikka. Määräenemmistöpäätöksentekoa ei kuitenkaan ole mahdollista hyväksyä unionin taloudellisten ulkosuhteiden alalla, siltä osin kuin se koskisi sosiaalisia ja sivistyksellisiä peruspalveluja kuten koulutusta, eikä liioin henkisen omaisuuden ydinsisältöön kuuluvissa kysymyksissä. Tämän asian käsitte-lyyn osallistuneiden valiokuntien sekä valtioneuvoston kesken vallitsee yksimielisyys niistä kysymyksistä, joiden osalta kansallinen etu edellyttää kansallisen toimivallan tai yksimielisen päätöksenteon säilyttämistä.

Henkistä omaisuutta (tekijänoikeus, patenti, hyödyllisyysmalli, piirimalli, tavaramerkki, malli ja kasvinjalostajanoikeus) koskevat oikeussäännöt perustuvat Suomessa ja muissakin teollisuusvaltioissa yksittäisten valtioiden liikumavaraa minimiin rajoittaviin kansainvälisiin sopimuksiin.

Terveiden, turvallisuuden, ympäristönsuojelun ja kuluttajansuojan korkea suojataso sisältyy unionin toimielinten toimintaa ohjaavana vaatimuksena perussopimukseen. Näiden intressien osalta ei ole tiedossa unionin jäsenvaltioiden välisiä sovittamattomia ristiriitoja.

Suomen ja muiden pienten jäsenvaltioiden kannalta kauppapoliittisen toimivallan jakaantuminen yhteisön ja sen jäsenvaltioiden kesken merkinnyt neuvottelujen tosiasiallista siirtymistä käytäväksi maailmankaupan suurten toimijoiden, USA:n ja Japanin sekä suurimpien EU:n jäsenvaltioiden kesken.

Kokemukset monenkeskisistä kauppaneuvotteluista vuosien 1964—1967 Kennedyn kierroksesta lähtien eivät anna tukea ajatukselle, että

Suomi yksin toimiessaan kykenisi poikkeuksellisen tehokkaasti edistämään niissä omia tärkeitä etujaan. Pienenä maana Suomen täytyy aina hakeutua omien tavoitteidensa sovittelun kautta osaksi laajempaa neuvotteluryhmää.

Tarkasteltaessa unionin ja jäsenvaltioiden keskistä toimivallanjakoa Suomen kannan määrittely kiteytyy kysymykseen siitä, miten maamme voi tehokkaimmin ajaa omia etujaan. Valiokunta katsoo, että kauppapolitiikan alalla Suomi maksimoi parhaiten vaikutusvaltaansa osallistumalla Euroopan unionille yhteisen politiikan muotoilemiseen.

*Suuren valiokunnan kanta.* Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, siten tarkennettuna, että yhteisön sopimuksentekovalta voidaan laajentaa koskemaan myös rajattuja palveluja, suoria investointeja ja henkisen omaisuuden kauppaa koskevia sopimuksia.

Valiokunnan tarkistus koostuu siitä täsmennyksestä, että yhteisön sopimuksentekovaltaan kuuluu henkisen omaisuuden osalta vain oikeuksilla käytävä kauppa, esimerkiksi kansainväliset oikeuksien siirtosopimukset ja sopimukset käyttöoikeuksista tai lisensseistä. Sopimuksentekovaltaan eivät sen sijaan kuuluisi henkisen omaisuuden sisällön määrittelyä koskevat kysymykset, esimerkiksi kysymykset henkisen omaisuuden oikeuksien olemassaolosta, niiden laadusta, omistajasta tai haltijasta, suojatasosta tai oikeuksien rajoituksista taikka suoja-ajasta. Myös investointien osalta henkisen omaisuuden kaupan kysymykset tulee rajata yhteisön toimivallan ulkopuolelle, koska investointisopimusten vastavuoroisuuteen perustuvat järjestelyt eivät ole siirrettävissä henkisen omaisuuden suojaa koskeviin kysymyksiin.

Valiokunnan kanta perustuu näkemykseen, että yhteisön ulkoisen toimivallan alistaminen yhteisön sisäisille toimivaltasäännöille ja päätöksentekomuotoja koskeville säännöksille turvaa pääsääntöisesti valtioneuvoston selvityksessä sekä käsittelyyn osallistuneiden valiokuntien lausunnoissa tarkemmin selvitettyjen kansallisesti merkittävien alojen rajausten toteutumisen.

Sisäisten ja ulkoisten toimivaltasääntöjen keskinäisestä yhdenmukaistamisesta seuraa, että yhteisön ulkosopimuksin ei voida velvoittaa jäsenvaltioita lainsäädännön yhdenmukaistamiseen sellaisilla aloilla, joilla yhdenmukaistaminen ei ole EY:n perussopimuksen mukaan mahdollista. Tällaisia harmonisoinnin ulkopuolisia aloja ovat muun muassa työllisyys (perussopimuksen 129 artikla), koulutus, ammatillinen koulutus ja nuoriso (149 ja 150 artiklat), kulttuuri (151 artikla) ja kansanterveys (152 artikla).

Valtioneuvoston selvityksessä ja erikoisvaliokuntien lausunnoissa esitetyt kansallisesti merkittävien kysymysten rajaukset voitaisiin valiokunnan mielestä toteuttaa myös negatiivilistan kautta, mikäli riittävän selkeästä rajausten määrittelystä kyetään pääsemään sopimukseen hallitusten välisessä konferenssissa.

Tavaroihin ja palveluihin sisältyvä henkinen omaisuus kuuluu jo nyt automaattisesti palvelujen ja tavaroiden kaupan piiriin. Valtaosa henkisen omaisuuden kaupasta on jo nyt ilman sopimusmääräyksiä kauppasopimusjärjestelmien piirissä. Rajaamalla henkisen omaisuuden käsite koskemaan henkisen omaisuuden kauppaa koskevia sopimuksia turvataan se, että kauppapolitiittinen toimivalta rajoittuu oikeuksien kauppaan (siirtosopimukset, käyttöoikeus- ja lisenssisopimukset), mutta tähän toimivaltaan eivät sisälly henkisen omaisuuden omaisuusluonteen kysymykset (oikeuksien olemassaolo, omistajan tai haltijan identifiointi, oikeuksien suojataso ja rajoitukset, suoja-aika). Valiokunta huomauttaa, että henkisen omaisuuden kaupallisia näkökohtia koskevien niin kutsuttujen TRIPS-sopimusten (engl. "trade-related aspects of intellectual property") soveltamisala on valiokunnan tarkoittamaa soveltamisalaa laajempi.

Euroopan unionin lainsäädäntökäytännössä oikeusperusta ja siten sovellettava päätöksentekosääntö (yksimielisyys tai määräenemmistö) on vaihdellut sen mukaan, onko annettavan säädöksen katsottu liittyvän ensisijaisesti henkisen omaisuuden oikeuksien omaisuussisältöön vai ko niillä käytävään kauppaan. Perussopimuksen 308 artikla on ollut oikeusperustana, ja yksimielistä päätöksentekoa on sovellettu ehdotuksiin

tavamerkkiä, mallioikeutta ja yhteisöpatenttia koskeviksi asetuksiksi. Ehdotukseen direktiiviksi puolijohdetuotteiden piirimallin suojasta sovellettiin perussopimuksen 94 artiklan mukaista yksimielisyyysvaatimusta. Määräenemmistöpäätöksentekoa sallivaa perussopimuksen 95 artiklaa on sovellettu oikeusperustana poikkeuksetta tekijänoikeuksia koskeviin säädöksiin, joilla on välitön yhteys sisämarkkinoiden toimivuuteen. Artiklaa 95 on myös esitetty oikeusperustaksi tavamerkkidirektiiville, asetukselle lääkkeiden lisäsuojatodistuksen aikaansaamisesta ja direktiiviehdotukselle hyödyllisyysmallisuojusta. Saman oikeusperustan käyttö bioteknologian patenttisuojaa koskevalle direktiiviehdotukselle on riitautettu, ja asia on nyt EY:n tuomioistuimen tutkittavana.

Valiokunta korostaa kuitenkin, että 133 artiklaa koskevan kannan toteutuminen edellyttää ulkosopimuksia koskevan toimivallan poliittisen ohjauksen vahvistamista sekä EU:n neuvoston toimesta että Suomen kansallisessa valmistelussa. Eduskunnan valiokunnat ovat eri yhteyksissä kiinnittäneet huomiota siihen, että EU:n neuvosto ei vaikuta valvovan riittävästi komission toimintaa ulkosopimusneuvotteluissa neuvottelumandaatin hyväksymisen jälkeen. Myöskään neuvottelutulosten hyväksymistä koskevassa päätöksenteossa ei selvitetä järjestelmällisesti saavutettujen tulosten suhdetta annettuun mandaattiin. Valiokunta katsoo, että perussopimusartiklassa jo nyt säännellyn jäsenvaltioiden edustajista koostuvan erityiskomitean toimintaa tulee tehostaa. Asianmukaisesti toimiessaan 133-komitea kykenisi ohjaamaan ja valvomaan komission toimintaa sen varmistamiseksi, että komission toiminta on sopusoinnussa yhteisön toimivaltaa koskevien ja muiden sisäisten sääntöjen sekä yhteisön politiikkojen kanssa.

Euroopan unionissa tapahtuvan päätöksen- teon kansanvaltainen legitimeetti Suomessa perustuu perustuslain 96 ja 97 §:n mukaan säänneltyyn eduskunnan osallistumiseen unionin säännösten kansalliseen valmisteluun. Unionin yhteiseen kauppapolitiikkaan kuuluva päätöksenteko sekä neuvostossa että 133-komiteassa

kuuluu eduskunnan toimivaltaan samalla tavalla kuin muukin päätöksenteko unionissa.

Valiokunnat ovat toistuvasti kiinnittäneet huomiota sekä Euroopan unionin nimissä neuvoteltujen että Suomen kansallisen toimivaltansa puitteissa neuvottelemien kauppapoliittisten sopimusten kansallisen valmistelun tasoon. Kansallisessa valmistelussa havaittujen puutteiden vuoksi tehtävät toimintatapojen korjaukset ovat suuren valiokunnan ja ulkoasiainvaliokunnan käsiteltävinä tunnuksella E 77/2000 vp.

*Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan siten tarkennettuna, että yhteisön sopimuksetentekovalta voidaan laajentaa rajattuja palveluja, **suoria** investointeja ja henkisen omaisuuden **kauppaa** koskeviin sopimuksiin siten kuin edellä perusteluissa on edellytetty.*

*Valiokunta edellyttää, että perussopimusten muutoksin parannetaan nykyisestä jäsenvaltioiden mahdollisuuksia seurata unionin kauppapoliittisten sopimusten, mukaan lukien WTO-sopimusten, valmistelua.*

*Ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä oikeus- ja sisäasiain ulkosopimukset (24 ja 38 artikla)*

Valtioneuvoston 11.10.2000 antaman selvityksen mukaan hallitusten välisessä konferenssissa on tullut esille ehdotus määräenemmistöpäätöksenteon soveltamisalan laajentamisesta koskemaan kolmansien valtioiden kanssa solmittavia sopimuksia, jotka liittyvät yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tai oikeus- ja sisäasioita koskevan politiikan täytäntöönpanoon. Valtioneuvosto on valmis määräenemmistöpäätöksenteon käyttöön ottamiseen ehdoin, että se rajoittuu täytäntöönpanotoimiin ja kysymyksiin, joissa unionin sisällä noudatetaan määräenemmistöpäätöksentekoa. Lisäksi tulee oikeus- ja sisäasiain sopimusten osalta säilyttää jäsenvaltioiden mahdollisuus ilmoittaa, että ne noudattavat valtiosääntönsä edellyttämiä menettelyä, jos sopimus liittyy alaan, jolla sisäisten päätösten tekeminen edellyttää yksimielisyyttä.

Ulkoasiainvaliokunta on antanut valtioneuvostolle lausunnon UaVL 7/2000 vp, jossa käsitellään muun muassa selvityksen 11.10.2000 esitystä ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta. Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että mahdollisuus hyväksyä yhteisen strategian, yhteisen toiminnan tai yhteisen kannan toimeenpanoon liittyvät sopimukset määräenemmistöllä lisää II pilarin tehokkuutta. Valiokunnan mielestä on perusteltua, että mainittujen instrumenttien täytäntöönpanemiseksi tehtävät kansainväliset sopimukset voidaan hyväksyä samassa menettelyssä kuin unionin sisäiset täytäntöönpanopäätökset.

Suuri valiokunta yhtyy ulkoasiainvaliokunnan näkemykseen, joka soveltuu myös kolmannen pilarin ulkosopimuksia koskevaan kysymykseen.

*Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan määräenemmistöpäätöksenteon käyttöalan laajentamisesta perussopimuksen 24 ja 38 artiklan tarkoittamiin asioihin.*

#### EMU-artiklat

Valtioneuvoston lisäselvityksen 27.11.2000 mukaan talous- ja valtiovarainministereiden kokoonpanossa kokoontuvan EU:n neuvoston (ECOFIN-neuvosto) piirissä on keskusteltu eräiden perussopimuksen talous- ja rahapolitiikkaa koskevan VII osaston määräysten siirtämisestä määräenemmistöpäätöksenteon piiriin.

Valtioneuvosto on valmis harkitsemaan määräenemmistöpäätöksentekoa päätöksissä, jotka koskevat talouden häiriötilasta aiheutuvia toimenpiteitä tai avustusta vaikeuksiin joutuneille jäsenvaltioille (perussopimuksen 100 artikla).

*Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan.*

Valtioneuvosto on valmis harkitsemaan siirtymistä määräenemmistöpäätöksentekoon perussopimuksen 105 artiklan 6 kohdan osalta, joka koskee rahoitusvalvonnan tehtävien siirtämistä Euroopan keskuspankille.

Valtioneuvosto huomauttaa lisäselvityksessään toimivallansiirron vaikuttavan suoraan

eduskunnan toimivaltaa rajoittavasti ja sen budjettivaltaa sitovasti. Rahoitusmarkkinoiden valvonnan keskittämistä unionitasolle luonnehditaan epätarkoituksenmukaiseksi. Rahoitusvalvonta on vaikeasti sovitettavissa yhteen EKP:n rahapoliittiseen itsenäisyyteen. Lisäksi valtioneuvosto huomauttaa, että riittävästi perustellut konkreettiset ehdotukset saisivat yksimielisyydenkin puolelleen.

*Valtioneuvoston selvityksessä olevin perustein valiokunta katsoo, että se ei voi hyväksyä määräenemmistöpäätöksentekoa perussopimuksen 105 artiklan 6 kohdassa tarkoitetuissa asioissa.*

Valtioneuvosto ei hyväksy ehdotusta määräenemmistöpäätöksentekoon siirtymisestä perussopimuksen 111 artiklan 1 kohdan osalta, joka koskee muodollisia sopimuksia valuuttakurssijärjestelmästä, joka koskee euroa ja yhteisön ulkopuolisia valuuttoja. Selvityksen mukaan tämä voisi teoreettisesti merkitä euron sekä dollarin tai jenin sitomista toisiinsa. Valtioneuvosto pelkää, että tällainen järjestely pakottaisi Euroopan keskuspankin alistamaan rahapolitiikkaansa valuuttakurssitavoitteelle. Artiklan muuttamisella nykytilanteessa voisi olla markkinavaikutuksia.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, mutta huomauttaa, että 111 artiklan 1 kohtaan sisältyvä neuvoston velvoite tavoitella EKP:n kanssa hintatason vakauden tavoitteen kanssa sopusoinnussa olevaa yhteisymmärrystä saattaisi turvata riittävästi hintatason vakaustavoitteen ensisijaisuuden valuuttakurssitavoitteeseen nähden. Lisäksi valiokunta pitää kehitysyhteistyöpoliittisin perustein tärkeänä, että neuvosto kykenee päättämään tarvittavista toimista euron käyttöönoton vuoksi unionin vastuulle siirtyneen ranskankielisen Afrikan CFA-frangin vakauden turvaamiseksi.

*Valiokunta yhtyy edellä olevin huomautuksin valtioneuvoston kantaan perussopimuksen 111 artiklan 1 kohdan osalta.*

Valtioneuvosto on valmis harkitsemaan määräenemmistöpäätöksentekoon siirtymistä perussopimuksen 111 artiklan 1 kohdan osalta.

pimuksen 111 artiklan 4 kohdan osalta, joka koskee euroalueen edustautumista kansainvälisellä tasolla sillä ehdolla, että turvataan pienten jäsenvaltioiden vaikutusmahdollisuus valmisteluissa.

Valiokunta huomauttaa, että puheena olevan määräyksen mukaan neuvosto päättää jo nyt määräenemmistöllä unionin kannasta kansainvälisellä tasolla päätettävien, euroaluetta koskevien kysymysten sisältöön.

*Valiokunnalla ei ole huomauttamista valtioneuvoston kantaan.*

Valtioneuvosto on valmis harkitsemaan siirtymistä määräenemmistöpäätöksentekoon perussopimuksen 123 artiklan 4 kohdan osalta, joka koskee lopullisten vaihtokurssien vahvistamista ja muita toimenpiteitä EMU:n kolmatta vaihetta aloitettaessa. Säädoskohta on vanhentunut paitsi sen viimeisen virkkeen osalta, joka on säädöserusteena euroa koskevalle yleiselle lainsäädännölle.

*Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, mutta pitää perussopimuksen ymmärrettävyyden ja ajantasaisuuden vuoksi toivottavana, että EMU:n käyttöönottoa koskevat, jo vanhentuneet perussopimuksen määräykset poistetaan sopimusteksteistä.*

## **Muuta**

*Euroopan investointipankin hallinnonuudistus*  
Valtioneuvoston lisäselvityksen 24.11.2000 mukaan Euroopan investointipankin vuodesta 1998 vireillä ollut hallinnonuudistus edellyttää EIP:n

perussäännön muuttamista yhteisön perustamis-sopimuksen muuttamismenettelyllä, joka voitaisiin toteuttaa osana hallitusten välistä konferenssia.

Valtioneuvosto on valmis hyväksymään ehdotuksen, jonka keskeiset kohdat ovat seuraavat: EIP:n hallintoneuvoston jäsenmäärä rajoitetaan yhteen jäseneseen jäsenmaata kohti, minkä lisäksi Saksalla, Espanjalla, Ranskalla, Italialla sekä Yhdistyneellä kuningaskunnalla olisi kaksi varajäsentä ja muilla jäsenvaltioilla yksi varajäsen. Hallintoneuvoston jäsenten äänioikeus määräytyisi suhteessa jäsenvaltioiden merkitsemään osuuteen EIP:n peruspääomasta. Hallintoneuvoston päätöksiin vaadittaisiin kaksoisenemmistö eli sekä enemmistö äänioikeutetuista hallintoneuvoston jäsenistä että vähintään 50 prosenttia hallintoneuvoston jäsenten kokonaisäänimäärästä. Yksimielisin päätöksiin voitaisiin hyväksyä äänioikeuksia ja enemmistövaatimuksia koskevia muutoksia. Hallintoneuvoston päätösvaltaisuutta sekä jäsenten ja varajäsenten nimitämistä koskevia määräyksiä voitaisiin hyväksyä EIP:n työjärjestyksen muutoksella. EIP:n myöntämien lainojen ja takausten enimmäismäärää laskettaessa otettaisiin huomioon pankin pääoman lisäksi myös sen vararahastot.

*Valiokunnalla ei ole huomauttamista valtioneuvoston kantaan.*

## **Lausunto**

Lausuntonaan suuri valiokunta kunnioittavasti esittää,

*että valtioneuvosto ottaa huomioon tässä lausunnossa esitetyn.*

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

|      |                           |                             |
|------|---------------------------|-----------------------------|
| pj.  | Matti Vanhanen /kesk      | Leena Luhtanen /sd          |
| vpj. | Kimmo Kiljunen /sd        | Håkan Nordman /r (osittain) |
| vpj. | Kirsi Piha /kok           | Outi Ojala /vas             |
| jäs. | Maria Kaisa Aula /kesk    | Jussi Ranta /sd             |
|      | Tuija Brax /vihr          | Mirja Ryyänen /kesk         |
|      | Jouko Jääskeläinen /skl   | Jouko Skinnari /sd          |
|      | Anneli Jäätteenmäki /kesk | Katja Syvärinen /vas        |
|      | Tarja Kautto /sd          | Marja Tiura /kok            |
|      | Riitta Korhonen /kok      | Jari Vilén /kok             |
|      | Juha Korkea-aho /kesk     | Matti Väistö /kesk          |
|      | Jari Koskinen /kok        | vjäs. Risto Kuisma /rem     |
|      | Pekka Kuosmanen /kok      | Kari Uotila /vas.           |
|      | Johannes Leppänen /kesk   |                             |

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Peter Saramo.